

град), СТУДЕНТИ БЕОГРАДСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА И УСТАНАК У СРБИЈИ 1941. ГОДИНЕ; Гордана Маглић (Љубљана), MLADINSKA OSVOBODILNA FRONTA; Маринко Милочић (Задар), ОМЛАДИНСКИ ПОКРЕТ У ДАЛМАЦИЈИ ГОДИНЕ 1941; Дмитар Николов (Скопје), ФОРМИ НА ОТПОР ПРОТИВ ФАШИСТИЧКИОТ ОКУПАТОР ОД АПРИЛСКАТА ВОЈНА ДО ПОЧЕТОК НА ВООРУЖЕНОТО ВОСТАНИЈЕ ВО МАКЕДОНИЈА; Томислав Радонић (Загреб), РЕВОЛУЦИОНАРНИ ОМЛАДИНСКИ ПОКРЕТ У ОКУПИРАНОМ ЗАГРЕБУ ГОДИНЕ 1941, и Нада Симић (Нови Сад), КОНГРЕСИ УСАОЈ-а.

У свим овим радовима посебно се наглашава да је омладина била носилац ослободилачке идеје и главна снага народноослободилачког рата и револуције у Југославији. У радовима је указано и на специфичности, особености омладинског покрета у појединим покрајинама и градовима Југославије. Међутим, омладински покрет је у интерпретацији ових младих историчара сагледаван у свјетлу свеукупних збивања и процеса карактеристичних за југословенску 1941. годину. Мање-више сви радови су писани прегледно, јасним и концизним стилом. Они потврђују да су њихови аутори, углавном овладали основним методолошким поступком, који је претпоставка за успјешан научноистраживачки рад у историји. Неки од ових радова су писани на основу историјске грађе, што свједочи да су студенти ушли и у тајне проучавања извора. То потврђује и значајка употреба научног апарата.

Зборник студентских научних радова представља значајан прилог проучавању југословенског омладинског покрета. Он чини и лијеп прилог историографији НОР-а и Револуције Југославије уопште. Осим тога, значај Зборника огледа се и у томе што он може научноистраживачки подстицајно утицати на све студенте историје, нарочито на потенцијалне ствараоце — будуће научне раднике. Најзад, ваља истаћи и његову примјерну идејно-научну вриједност. Чини се да су студенти историјске науке заиста изабрали прави пут да достојанствено обилеже историјски преломну југословенску 1941. годину, подаривши нашој науци публикацију од примјерне вриједности. Чињеница да је наш студентски научни подмладак приступио вредновању младе генерације, која је 1941. тако дубоко заорала ослободилачку и револуционарну бразду на југословенском простору, показавши спремност да „јуриша и на небо“, сама по себи говори о жељи да се да допринос континуитету омладинског стваралаштва новим формама и садржајем.

Племените стваралачке жеље и намјере су потврђене у радовима ових младих аутора, толико стоје изнад појединих мањих пропуста и омашки, карактеристичних за готово све почетничке научне текстове, па на њих појединачно нећемо ни указивати. Ти мањи недостаци су занемарљиви у односу на оно што су млади историчари својим текстовима подарили науци.

Др Миомир Дашић

ГОДИШЊАК ДРУШТВА ИСТОРИЧАРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ Година XXXI—XXXIII, Сарајево 1982, стр. 323.

Покретањем „Годишњака Друштва историчара Босне и Херцеговине“ остварен је изузетно значајан подухват. Од своје појаве овај угледни часопис био је прилика за окупљање познатих историчара и научника сродних дис-

циплина из Босне и Херцеговине, па и шире. У протекле 34 године објављене су 22 књиге „Годишњака“, на чијим је страницама публиковало научне и стручне радове преко 120 сарадника, међу којима и десетине истакнутих

имена југословенске историографије, као и седам из иностранства. Та плодна сарадња је омогућила да и босанскохерцеговачки историчари, као и историографија, „ухвате корак“ са развијенијим срединама. „Годишњак“ је био и школа за подизање добрих историчара и трибина за публиковање кључних научних остварења везаних за проблематику Босне и Херцеговине, па и шире.

„Годишњак“ је 1982. изашао као троброј за 1980—1982. годину. Посвећен је приминулом неимару социјалистичке Југославије Јосипу Броз Титу. Приређивачи рукописа побринули су се и успјели да публикују један од приоритетних историјских извора из наше савремене историје, везан за развој КПЈ: „Извјештај о организационом питању на V конференцији КПЈ 1940“ чији је аутор Јосип Броз Тито.

„Годишњак“ за 1982. годину садржи се из више предметних цјелина: чланци и расправе, прилози, прикази скупова, прикази књига, из наставе, из Друштва историчара Босне и Херцеговине и некролози. Као посебан прилог на крају је рубрика: Издавачка радна организација „Веселин Маслеша“, која поклонике књиге информише о својој богатој издавачкој дјелатности. Ту налазимо селекцију неоспорно квалитетних историографских студија везаних за културно наслеђе Босне и Херцеговине.

„Годишњак“ за 1982. годину садржи 323 странице. На том простору је објављено: 5 чланака и расправа (13—189), 1 прилог (189—201), 4 приказа са научних скупова (201—227), 6 приказа историографских радова (227—249), 1 прилог из наставе историје у основној школи (249—256), 9 прилога о ранијем и текућем раду Друштва историчара БиХ (256—314) и 2 некролога (314—317). Већ и овај преглед „Годишњака“ говори да је његов садржај веома богат по броју јединица и разноврстан по тематици и проблематици.

По научној вриједности најзначајнији дио „Годишњака“ чине чланци и расправе:

ЈБ Тито, Извјештај о организационом питању на V конференцији КПЈ 1940;

— Секула Јоксимовић, Преговори представника народноослободилачког покрета и њемачког Вермахта о размени заробљеника за време битке на Неретви;

— Др Илијас Хадибеговић, Фоча за вријеме аустро-угарске владавине (1878—1918);

— Др Георгио Марсицо, Италијанска емиграција у Босни и Херцеговини (1878—1914);

— Др Богумил Храбак, Трговина Јевреја у Босни и Херцеговини до средине XVII столећа.

Наведени прилози су својом садржином директно или индиректно везани за простор Босне и Херцеговине, а обухватају временски распон од неколико вјекова. Посебну вриједност имају зато што су у њима обрађени преломни догађаји и процеси у историји народа Босне и Херцеговине: пад Босне под турску власт и период њене стабилизације, војна окупација БиХ од аустроугарских трупа и доба индустријализације Босне (чија је попратна појава насељавање странаца, па и оних из Краљевине Италије), сажет преглед развоја Фоче и њене околине за вријеме аустроугарске окупације (1878—1918).

Посебну вриједност у „Годишњаку“ чини извјештај Ј. Б. Тита о организованом питању на V конференцији КПЈ 1940. Овај докуменат је незаобилазан извор за историју радничког покрета између два рата, а посебно од 1928. до 1940. године. У документу су дати драгоцјени подаци о развоју КПЈ 1928—1940, анализиран рад тадашњег руководства КПЈ од средине 1937. до октобра 1940. године, дат кратак преглед рада омладине, женског питања, учешћу добровољаца из Југославије у шпанском рату 1936—1939, кадровског питања у КПЈ, система руковођења, личног живота чланова Партије и скретања која су штетно дјеловала на рад Партије.

Приређивач „Извјештаја...“ је уложио доста труда при изради биљежака о догађајима и готово свим личностима које се у рефе-

рату спомињу. У тим биљешкама знатнијељни читалац ће наћи основне податке из биографија људи који се у реферату спомињу. Ипак, у интересу историографије потребно је извршити неколико фактографских и других корекција:

— треба навести (према досадашњим истраживањима) тачан број Југословена учесника у одбрани шпанске Републике (Тито их у реферату наводи око 1200, а према најновијим истраживањима било их је око 1700);

— утврђено је да је Осма партијска конференција за Црну Гору, Боку, Санџак, Косово и Метохију одржана од 7. до 9. августа 1940. код Жабљака (у Варама Жугића). У студији др Јована Бојовића „Покрајинска конференција КПЈ за Црну Гору 1940. године“ истиче се: у Жабљаку и његовој околини делегати су се почели окупљати од почетка августа па до 7. августа 1940. године кад је почела рад Покрајинска конференција (стр. 67), а у „Годишњаку“ се наводи (на страници 45) да је ова конференција одржана од 16—19. августа;

— приликом објашњења појма „троцкизам“ (стр. 74) у „Годишњаку“ дата је оцјена превише оштра, па чак и неаргументована. Као доказ ћу навести само ову мисао која покрећује моје мишљење: „Једно од битних обиљежја схватања Троцког били су револуционарна фразеологија и извјесни радикализам, који није довољно уважавао објективне тенденције и односе у стварности“. Лав Давидович Троцки је изузетно значајна и заслужна личност у одбрани тековина октобарске револуције у њеним најтежим данима (1919—1920). Он је први указао на оно што носи фашизам, а уједно је и мислилац који је јавно раскривавао тадашњи Стаљинов бирократски апарат и примјену терора као средстава за одбрану власти. Његова сабрана дјела најбоље казују да ли се он служио фразеологијом. Стаљинове „чистке“ нијесу биле инициране тероризмом (тероризам је систем на-

сиља који се врши „одоздо“, од друштвених група које немају значајнијег удјела у власти), већ је он једноставно уклањао људе из државног апарата и уништавао их — примјењивао терор.

Рад Секуле Јоксимовића драгоцјен је прилог освјетљавању размјене заробљеника између Њемаца и НОП-а у 1942/43. години. Стилски је дотјеран и поткријепљен примарном архивском грађом.

Вриједан пажње је и прилог др Глигора Станојевића који поткрепљује досадашњу валоризацију личности Мехмед-паше Соколовића. Поред војничке и државничке даровитости, посједовао је тај човјек и широк дијапазон образована. Прилог др Станојевића потврђује да је М. Соколовић био спој војничког генија и велике духовне надоградње. Услови и атмосфера времена ишли су му на руку кад је служио султана Сулејмана Величанственог, који је говорио четири језика а у 13 великих битака преславао у шатору. По свему судећи, М. Соколовић је поред оружја волио и књигу, што је била ријеткост у то вријеме.

Објављени прилози о научним скуповима доказују да наша историографија у међународним оквирима и плодној сарадњи жање доста обилату жетву.

У „Годишњаку“ је дато и неколико вриједних приказа и биљежака. Рубрика „Из наставе“ богата је разноврсним радовима о недавним или текућим проблемима наставне праксе. Ту су и језгровито написани реферати о раду Друштва историчара БиХ и његовом „прозору у свијет“ („Годишњак Друштва историчара БиХ 1949—1979), и његовим организационим активностима.

На скроман али достојан начин Митар Папић и Ристо Бесаровић одали су признање својим друговима проф. Фуаду Слипичевићу и Војиславу Богичевићу за њихова племенита и изврсна педагошка научна и публицистичка остварења.

Милан Бајовић